

Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilâtıyla İdare ve Murakabeleri hakkındaki Kanunun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun lâiyhası ve Geçici Komisyon raporu (1/723)

T. C.

Başvekâlet

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71 - 2697

25 . XII . 1953

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

3460 sayılı Kanunun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkında İşletmeler Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 22 . XII . 1953 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun lâiyhasının esbabı mucibesıyla birlikte ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

A. Menderes

3460 sayılı Kanunun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkındaki kanun tasarısının gerekçesi

1. Gerek Sümerbank ve Etibank gibi İktisadi Devlet Teşekküllerinin, gerekse özel teşebbüse ait fabrikalarla iş yerlerinin kalifiye işçi ihtiyacını karşılamak üzere çok sayıda eleman yetiştirmek üzere sanat okulları açıldıkça bunlara ilk yıllarda öğretmen bulmak güçlüğü ile karşılanmakta ve bu durum karşısında okulların açıldığı yerlerde mevcut müesseseler mensuplarının, işlerinin müsaadesi derecesinde, yardımlarına ve bir müddet için bu okullarda öğretmenlik yapmalarına ihtiyaç hissedilmektedir. Halbuki 3460 sayılı Kanunun 45 nci maddesinin üçüncü bendindeki hüküm bu ihtiyaca cevap verememektedir.

Aynı maddenin dördüncü bendindeki hükümler de, teşekkül ve müesseselerin umum müdür muavinleriyle diğer memurlarına sermaye iştirakleri mevcut olan şirketlerden yalnız birinin idare meclisinde, murakıplığında veya tasfiye memurluğunda bulunmaları imkânını verdiği halde umum müdürünü bu imkânın dışında bırakmakta olduğu gibi işin mahalli ve ücreti itibarıyla de tahdidat vaz'etmektedir. Bu tahdidat bugünün şartlarına uygun bulunmamaktadır.

Tasarımın birinci maddesi yukarıda belirtilen husuların temini maksadiyle hazırlanmıştır.

2. 3659 sayılı Kanunun birinci maddesinde yazılı hükmi şahısların mensupları tarafından bir yıl içinde sarfedilen gayret ve mesai neticesinde bilançolarının kârla kapatılmasına muvaffak olunduğu takdirde elde edilen temettüden, 3460 sayılı Kanunun 42 nci maddesine göre gerekli ayırmalar yapıldıktan sonra geri kalan kısmının % 5 i, 3659 sayılı Kanunun muaddel 13 ncü maddesinin c bendine tevfiқан ancak memur ve müstahdemlere, birer aylıkları tutarına kadar temettü ikramiyesi olarak dağıtılmaktadır. Halbuki bir müessesenin bir yıllık faaliyetinin kârlı netice vermesi yalnız o camiaya mensup memurların mesai ve maharetine bağlanarak izah edilemez. Bu neticenin istihsalinde o camiaya mensup işçilerin de hisseleri vardır.

İlişik tasarının ikinci maddesi işçilerin de temettü ikramiyesi tevziatından faydalanmalarını sağlamak maksadiyle vücuda getirilmiştir.

Yapılan hesaplara göre kâr eden bir müessesenin yıllık sâfi kârından ihtiyat sermayeye ayrılan miktar çıktıktan sonra kalanın % 5 inin bütün personele birer aylıkları miktarında ikramiye verilmesi no yetmiyeceği anlaşılmakta ve bu nispetin asgari % 10 a çıkarılması lâzım gelmektedir. Maddeye bu maksatla bir fıkra ilâve edilmiştir.

İktisadi Devlet Teşekkülü ve müesseselerinin tihsal veya imal eyledikleri maddeler için Hükümet makamlarınca maliyetlerinden aşağı satış fiyatı tesbit edilmiş olmasından dolayı bilâncolarında kâr tahakkuk etmemesi veya tahakkuk eden kârları kanunen ayrılabilen miktarın bir aylık istihkakı karşılamanası hallerinde, 4478 sayılı Kanunun 2 nci maddesine tevfikân bâzı kayıt ve şartlarla memur ve müstahdemlere birer aylık istihkakları miktarına kadar ikramiye verilebilir. Tasarının ikinci maddesinin dördüncü fıkrası ile bu hükmün de yeni duruma intibakı sağlanmıştır.

3. Geçici madde işçilerin de temettü ile ilgilenmeden bir defaya mahsus olmak üzere 1953 yılında birer aylık istihkakları nispetinde ikramiye almalarını sağlamak maksadiyle konulmuştur.

4. Tasarının 3 ncü maddesi ilga, 4 ncü ve 5 nci maddeleri yürürlük ve icra maddeleridir.

Geçici Komisyon raporu

T. B. B. M.
Geçici Komisyon
Esas No. 1/753
Karar No. 2

26 . XII . 1953

Yüksek Reisliğe

Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Sureti ile Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilâtı ile İdare ve Murakabeleri hakkındaki Kanunun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair olan lâyiha, komisyonumuzda İşletmeler Vekili, Maliye ve Çalışma Vekâletleri temsilcilerinin iştirakiyle tetkik ve müzakere edildi.

Lâyihanın birinci maddesinde İktisadi Devlet Teşekküllerinde vazife alanlardan ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin iştirak ettiği müesseselerin idare meclisi âzalıklarına tâyin edileceklerin kimler olabileceği hususu derpiş edilmektedir. Bu husus günün icaplarına göre şümulendirilmiş bulunduğu cihetle Komisyonumuzca muvafık görülerek kabul edilmiştir.

Lâyihanın ikinci maddesi ile bugüne kadar İktisadi Devlet Teşekkülleri, müesseseleri fabrikalarında çalışan memur ve müstahdemlerine verilmekte olan temettü ikramiyelerinin aynı müesseselerin işçilerine de teşmili derpiş

edilmiştir. Bunu temin için 3460 sayılı Kanunun 42 nci maddesi hükmünün işçilere de teşmili karşısında temettüden ikramiye için ayrılacak % 5 nispetinin % 10 a çıkarıldığı görülmüştür. Bu suretle mezkûr ikramiyenin tevzi şeklinin hakkaniyetine ve temettüden ayrılan miktarın artırılmasının işin icabına uygun olduğu neticesine varılmıştır.

Bu arada kâr etmeyen müessese ve fabrikaların memur ve müstahdemlerine de temettü ikramiyesinin dağıtılması hakkında bulunan 4478 sayılı Kanunun bilhassa işçilere de teşmili ve bu suretle mezkûr müesseseler işçilerinin gelecek yıllarda da bu ikramiyelerden istifadeleri sağlanmıştır.

Geçici madde ile umumi, mülhak ve hususi bütçeli dairelerle belediyeler ve bunlara bağlı kurum ve teşekküllerde ve 3460 ve 3659 sayılı kanunların şümulüne giren İktisadi Devlet Teşekkülleri ve müesseselerinde ve diğer bilcümle, kurum, banka, ortaklık ve müesseselerde ve bunlara bağlı fabrika ve her türlü iş yerlerinde çalışan işçilere birer aylık istihkakları tu-

tarında tediyatta bulunulması derpiş edilmiştir.

Hizmetleri ile iftihar ettiğimiz işçilerimize bir miktar olsun yardım yapabilmek gayesiyle hazırlanan bu teklifin, gereken en ince teferüatı ihtiva ettiği ve çalışan bütün işçilere istifade sağladığı anlaşıldığından lâyiha aynen kabul edilmiştir.

Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üzere

Yüksek Reisliğe sunulur.

Geçici Komisyon Reisi

Konya

S. Gürol

Kâtip

Ankara

F. Seyhun

Kocaeli

M. Yılmaz

Çorum

Ş. Gürses

Seyhan

Z. Akçalı

Sözcü

Zonguldak

C. Kıpçak

Eskişehir

A. Potuoğlu

Urfa

C. Öncel

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

3460 sayılı Kanununun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — 3460 sayılı Kanununun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Yüksek okullarda Profesörlük ve öğretmenlik, orta dereceli okullarda ve bu okullara bağlı kurslarla teşekkül ve müesseseler tarafından açılacak kurslarda öğretmenlik, asli vazifelerine hâlel gelmemesi ve yetkili mercilerce muvafakat edilmesi şartları ile, bu maddede yazılı memnuiyet hükmünden müstesnadır.

Bu kanuna tâbi teşekküllerle kurdukları müesseselerin Umum Müdür ve Umum Müdür muavinleri ile İdare Komitesi Reis ve âzası ve diğer bilûmum memurları, idare meclislerinin muvafakati ile, bu teşekküllerin iştiraklerinden yalnız birinin idare meclisinde, murakıplığında veya tasfiye memurluklarında bulunabilirler. Bunlara ve 3656 sayılı Kanuna tâbi memurlardan özel kanunları gereğince 3659 sayılı Kanuna tâbi kurumların İdare Meclislerinde vazife alanlara verilecek ücret, munzam vazifeleri ücretinin üçte ikisinden fazla olmamak üzere İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilir.

MADDE 2. — 3460 sayılı Kanuna aşağıdaki madde eklenmiştir :

3659 sayılı Kanununun 4621 sayılı Kanunla muaddel 13 ncü maddesinin c bendi ve 3460 sayılı Kanununun 42 nci maddesi Lükümleri uyarınca memur ve müstahdemlere verilen temettü ikramiyesinden, bir aylık istihkakı geçmemek ve

GEÇİCİ KOMİSYONUN DEĞİŞTİRİŞİ

3460 sayılı Kanununun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir madde eklenmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — 3460 sayılı Kanununun 45 nci maddesinin 3 ve 4 ncü bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Yüksek okullarda profesörlük ve öğretmenlik, orta dereceli okullarda ve bu okullara bağlı kurslarla teşekkül ve müesseseler tarafından açılacak kurslarda öğretmenlik, asli vazifelerine hâlel gelmemesi ve yetkili mercilerce muvafakat edilmesi şartlarıyla, bu maddede yazılı memnuiyet hükmünden müstesnadır.

Bu kanuna tâbi teşekküllerle kurdukları müesseselerin umum müdür ve umum müdür muavinleriyle idare komitesi reis ve âzası ve diğer bilûmum memurları, idare meclislerinin muvafakati ile, bu teşekküllerin iştiraklerinden yalnız birinin idare meclisinde, murakıplığında veya tasfiye memurluklarında bulunabilirler. Bunlara ve 3656 sayılı Kanuna tâbi memurlardan özel kanunları gereğince 3659 sayılı Kanuna tâbi kurumların idare meclislerinde vazife alanlara verilecek ücret, munzam vazifeleri ücretinin üçte ikisinden fazla olmamak ve asli vazifelerine ait ücret miktarını geçmemek üzere İcra Vekilleri Heyetince tesbit edilir.

MADDE 2. — 3460 sayılı Kanuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir :

3659 sayılı Kanununun 4621 sayılı Kanunla muaddel 13 ncü maddesinin c bendi ve 3460 sayılı Kanununun 42 nci maddesi hükümleri uyarınca memur ve müstahdemlere verilen temettü ikramiyesinden, bir aylık istihkakı geçmemek ve

teşekkül veya müesseselerince tâyin edilecek çalışma müddetleri nazara alınmak üzere, bu maddelerdeki kayıt ve şartlarla işçiler de istifade ederler.

Aylık istihkakın tesbitinde fazla mesai, prim, pahalılık ve çocuk zamları gibi tediyeler hesaba katılmaz.

Temettü ikramiyesi tevzii için 3460 sayılı Kanununun 42 nci maddesine tevfikân kârdan ayrılacak miktarın nispeti % 5 ten % 10 a çıkarılmıştır.

4478 sayılı Kanununun 2 nci maddesindeki hükümler uygulanır.

Her ne nam ve suretle olursa olsun işçilere temettü ile ilgili olarak yukarıda yazılı ikramiyeden başka bir tediye yapılamaz.

MADDE 3. — 4792 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin 1 nci fıkrasının ücret miktarına ait hükmü kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE — I - Umumi Mülhak ve Hususi bütçeli dairelerle belediyeler ve bunlara bağlı kurum ve teşekküllerde,

II - 3460 ve 3659 sayılı kanunların şümulüne giren :

a) İktisadi Devlet Teşekkül ve müesseselerinde,

b) Diğer bilcümle kurum, banka, ortaklık ve müesseselerde,

III - Yukarıdaki I ve II numaralı fıkralarda yazılı idare, kurum, teşekkül, banka, ortaklık ve müesseselere bağlı fabrika ve her türlü iş yerlerinde,

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte müstahdem olanlardan 1953 takvim yılı zarfında en az 6 ay aynı idareye bağlı olarak, İş Kanununun şümulüne giren veya girmiyen yerlerde, çalışmış olan ve İş Kanununun muaddel birinci maddesindeki tarife göre işçi sayılan kimselere bu idarelerin bütçelerinde tahsisat aranmaksızın, 1953 yılı için, ücret sistemleri ne olursa olsun, bir aylık istihkakları tutarı verilir.

Aylık istihkakların hesabında fazla mesai, prim, evlilik, çocuk, pahalılık zamları ile hafta ve genel tatil ücretleri gibi tediyeler hesaba katılmaz.

Bu ikramiyeler hakkında İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu

teşekkül veya müesseselerince tâyin edilecek çalışma müddetleri nazara alınmak üzere, bu maddelerdeki kayıt ve şartlarla işçiler de istifade ederler.

Aylık istihkakın tesbitinde fazla mesai, prim pahalılık ve çocuk zamları gibi tediyeler hesaba katılmaz.

Temettü ikramiyesi tevzii için 3460 sayılı Kanununun 42 nci maddesine tevfikân kârdan ayrılacak miktarın nispeti % 5 ten % 10 a çıkarılmıştır.

4478 sayılı Kanununun 2 nci maddesindeki hükümler işçiler hakkında da uygulanır.

Her ne nam ve suretle olursa olsun işçilere temettü ile ilgili olarak yukarıda yazılı ikramiyeden fazla bir tediye yapılamaz.

MADDE 3. — 4792 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin birinci fıkrasının ücret miktarına ait hükmü kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE — I - Umumi, mülhak ve hususi bütçeli dairelerle belediyeler ve bunlara bağlı kurum ve teşekküllerde,

II - 3460 ve 3659 sayılı kanunların şümulüne giren :

a) İktisadi Devlet Teşekkül ve müesseselerinde,

b) Diğer bilcümle kurum, banka, ortaklık ve müesseselerde,

III - Yukarıdaki I ve II numaralı fıkralarda yazılı idare, kurum, teşekkül, banka, ortaklık ve müesseselere bağlı fabrika ve her türlü iş yerlerinde,

Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte müstahdem olanlardan 1953 takvim yılı zarfında en az 6 ay aynı idareye bağlı olarak, İş Kanununun şümulüne giren veya girmiyen yerlerde, çalışmış olan ve İş Kanununun muaddel birinci maddesindeki tarife göre işçi sayılan kimselere bu idarelerin bütçelerinde tahsisat aranmaksızın 1953 yılı için, ücret sistemleri ne olursa olsun, bir aylık istihkakları tutarı ilâveten verilir.

Aylık istihkakların hesabında fazla mesai, prim, evlilik, çocuk, pahalılık zamları ile hafta ve genel tatil ücretleri gibi tediyeler hesaba katılmaz.

Bu tediyeler hakkında İş Kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu ile

III.

ile İhtiyarlık Sigortası ve Hastalık ve Analık Sigortası kanunları uygulanmaz ve bu paralar borç için haczedilemez.

MADDE 4. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 5. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Başvekil **Devlet Vekili**

A. Menderes

Devlet Vekili

C. Yardımcı

Millî Savunma Vekili

K. Yılmaz

Dışişleri Vekili

F. Köprülü

Millî Eğitim Vekili

R. S. Burçak

İsko. ve Ticaret Vekili

Fethi Çelikbaş

İ. ve Tekel Vekili

E. Kalafat

Ulaştırma Vekili

Y. Üresin

İşletmeler Vekili

S. Yırcak

Devlet Vekili

Adalet Vekili

O. Ş. Çiçekdağ

İçişleri Vekili

E. Menderes

Maliye Vekili

H. Polatkan

Bayındırlık Vekili

K. Zeytinoğlu

Sa. ve So. Y. Vekili

Dr. E. H. Üstündağ

Tarım Vekili

N. Ökmen

Çalışma Vekili

H. Erkmen

Geçici K.

İhtiyarlık Sigortası ve Hastalık ve Analık Sigortası kanunları uygulanmaz ve bu paralar borç için haczedilemez.

MADDE 4. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 5. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.